

વ્યક્તિના જીવન ઉપર આસપાસની બાબતો અસર કરે છે. આપણી આસપાસ અનેક પ્રકારની ભિન્નતા જોવા મળે છે. ગ્રામીણ જીવનની સૌથી મહત્વની બાબત કોઈ હોય તો એ છે કે, તેઓ ઓછામાં ઓછી સુવિધાઓનો ઉપયોગ કરે છે. ગામડાના લોકો વિવિધ રીતે આર્થિક-વ્યવસ્થા સાથે જોડાયેલ હોય છે. મોટેભાગે લોકો ખેતીનાં કામ સાથે જોડાયેલ હોય છે. ગ્રામીણ જીવનમાં સ્થાનિક વ્યવસ્થા અને સ્થાનિક પર્યાવરણની વસ્તુઓ જીવનમાં સીધી અસર કરે છે. પર્યાવરણ સાથે જીવનનિર્વાહની વ્યવસ્થા એટલે ગામડાનું જીવન. ગામડાની વ્યક્તિઓના જીવન ઉપરાંત તેમની સુવિધાઓ અને સમસ્યા અંગે આપણે ચર્ચા કરીશું.

આપણો દેશ ભારત અનેક વિવિધતા વચ્ચે અનોખી એકતા ધરાવે છે. આપણો દેશ ધર્મ, ભાષા, પ્રદેશ કે આર્થિક ભિન્નતા વચ્ચે અનોખી ઓળખ ધરાવે છે. આપણા દેશમાં 5000 કરતાં વધારે શહેર અને 27,000 જેટલાં નાનાં-મોટાં નગર છે. આસપાસનાં ગામમાં રહેતા લોકો રોજગારી મેળવવા માટે શહેરમાં આવે છે. કેટલાંક નગર કે શહેરમાં બીજા રાજ્યથી પણ લોકો આવે છે. આપણા દેશના નાગરિકોને દેશમાં કોઈ પણ રાજ્યમાં જઈ શાંતિથી રહેવાનો અને વિકસવાનો બંધારણમાં અધિકાર અપાયો છે. શહેરમાં રહેનાર લોકો વિવિધ વ્યવસાય સાથે જોડાયેલ હોય છે. કેટલાક એક કરતાં વધારે વ્યવસાય સાથે જોડાયેલ હોય છે. આપણી આસપાસ અનેક લોકો આપણાને જોવા મળે છે. દરેકને જીવનનિર્વાહ કરવા માટે આવકની જરૂર પડે છે. ઘરમાં પણ નોકરી, ધંધો કે મજૂરી-કામ કરી પૈસા આવે એમાંથી પરિવાર જીવનનિર્વાહ કરે છે.

17.1 ખેતરમાં કાર્ય કરતાં શ્રમિકો

ગામડાનું જીવન

બનાસકાંઠા જિલ્લાનું એક શહેર ડીસા. અહીંથી થોડું દૂર એક ગામ. ગામનું નામ રાણપુર. અહીં મોટેભાગે સૌ ખેતીકામ સાથે જોડાયેલા. અહીં કોઈ ખેતી કરે. વળી કોઈ પશુપાલન કરે. પોતાના ખેતરમાં કામ કરતાં કરતાં વધારાના સમયે કોઈ ઓજાર બનાવે કે કપડાં સીવવાનું પડા કામ કરે. એક તો વળી ટ્રેક્ટર ચલાવે. જે બોલાવે એના ખેતરમાં ખેડ કરવા જાય. ગામ નાનું પડા અહીં વાળ કપાવવા કે દાઢી કરાવવા શહેરમાં ન જવું પડે. અહીં નાનીમોટી કેટલીક દુકાનો. આ દુકાનોમાં ચંપલ મળે અને કપડાં પડા મળે. જરૂર પડે ત્યારે તાવ-શરદીની દવા ગામની દુકાનમાંથી મળી જાય. આ ગામ અને આસપાસનાં ગામમાં સૌ બટાટા અને બાજરીની જ ખેતી કરે.

ગામમાં દરજ મળે, સુથાર પણ મળે. હજામ અને લુહાર પણ આ ગામમાં જોવા મળે છે. આ બધા જ એમના વ્યવસાય સાથે ખેતી કે ખેતમજૂરી સાથે જોડાયેલ છે. ગામમાં એક યુવાને થોડા સમય પહેલાં ચા-નાસ્તા માટે એક દુકાન બનાવી છે. ગામના લોકો કરતાં અહીંથી પસાર થનાર વધારે સંખ્યામાં અહીં ચા-નાસ્તો કરવા ઉભા રહે છે. કેટલાક ખેડૂતો અહીં બારેમાસ શાકભાજીની ખેતી કરે છે. કેટલાક ખેડૂતો દાડમની કે બીજા ફળની વાડી બનાવે છે. ફળ, ફૂલ અને શાકભાજીની ખેતી કરનાર પડા આ ગામમાં જોવા મળે છે.

17.2 ગ્રામીણ જીવન

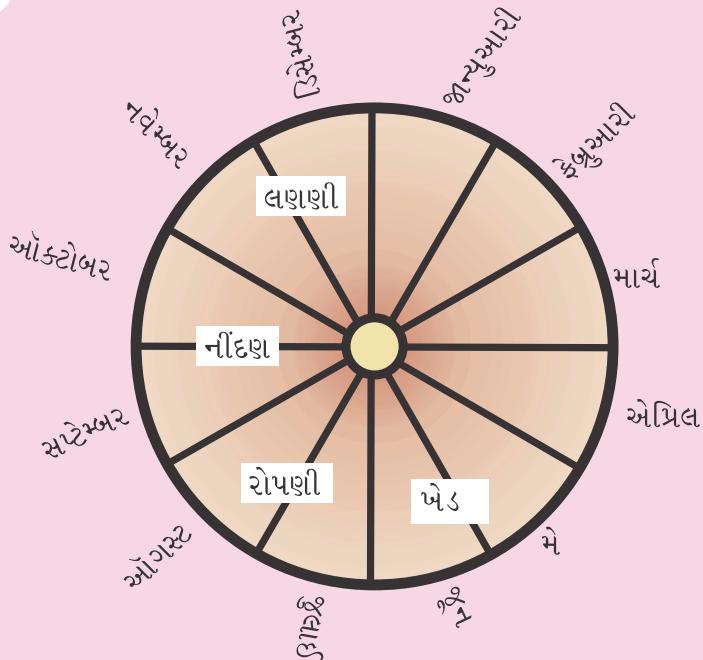
ગામડામાં શ્રમકાર્ય અને જીવન :

એમને સૌ મધુબા કહે. માલપુર ગામમાં તે રહે. આ જ ગામમાં એમનાં લગ્ન થયાં. ગામના મોટા ખેડૂતના ખેતરમાં તે એમના પતિ જોડે મજૂરી કરે. આખો દિવસ મજૂરી કરે. સવારે આઠ વાગે ઘરનું નાનુંમોટું કામ પતાવી બંને મજૂરીએ જાય. તેમને બે દીકરીઓ છે. બંને ગામની જ સરકારી શાળામાં ભણે છે. મોટા ખેડૂતનું નામ મોંઘજીભાઈ. તેમને વીસ એકર જમીનનું ખેતર. મધુબા અહીં કામ કરે અને પોતાનું ગુજરાન ચલાવે. સવારે આઠ વાગ્યાથી સાંજના ચાર વાગ્યા સુધી તે ખેતરમાં મજૂરી કરે. ખેતરમાં તે વાવેતર કરે. નિંદામણ કરે અને બીજું કામ પડા કરે. આખો દિવસ મધુબા મજૂરી કરે ત્યારે સાંજે એમને વેતન મળે. રોજ કાંઈ ખેતરનું કે મજૂરીનું કામ ન મળે. એક વખત એમને દિવસો સુધી કામ મળ્યું ન હતું. તેથી લવજીભાઈ પાસેથી એમણે પૈસા ઉછીના લીધા હતા. નાની દીકરી બીમાર પડી હોઈ તેમને પૈસાની ખાસ જરૂર હતી. આ પૈસા પરત ચૂકવવા જરૂરી હતા પણ એ સમયે કામ મળતું પડા ન હતું. આ કારણે લવજીભાઈને પૈસા પાછા આપવા માટે એમણે

પગમાં પહેરવાનાં ઝાંઝર વેચી દીધાં હતાં. આવું કેટલીય વખત બનતું. ખેતરમાં મજૂરીનું કામ ન હોય ત્યારે તે બીજાના ખેતરમાં કે પથ્થરની ખાણમાં મજૂરીકામ કરતાં. હવે એમની ઉંમર થઈ જોઈ તેમનાથી વધારે મજૂરી થતી નથી. તે ખૂબ થાકી જાય છે. તેથી મધુબાના પતિ પણ એમને ઘરકામમાં મદદ કરે છે. તેઓ સાંજે ઘરે આવે અને ઘરનું કામ કરે. ભોજન તૈયાર કરે અને જમે.

આ ગામમાં બીજા પણ કેટલાય લોકો છે જેમની જોડે પોતાની જમીન નથી. કેટલાક જોડે થોડીક જ જમીન છે. જેની પાસે જમીન ઓછી છે તે વરસાદને આધારે જ ખેતી કરે છે. આ કારણે વરસાદ ન હોય ત્યારે કેટલાક લોકો આ ગામ છોડી મજૂરી કરવા બીજે જતાં રહે છે.

•જુઓ અને સમજો •

મધુબાનાં કામ અંગે અહીં ચાર્ટ આપેલ છે. આ ચાર્ટને જોઈ નીચેના પ્રશ્નો આધારે ચર્ચા કરો :

- (1) તેમને ક્યારે વધારે કામ મળતું હશે ?
- (2) કયાં-કયાં મહિનામાં તેમને કામ મળતું નહિ હોય ?
- (3) કેટલા મહિના સુધી એમને કામ શોધવું પડતું હશે ?

•ચર્ચા કરો •

- (1) મધુબા એમના ઘરમાં કયાં કામ રોજ કરતાં હશે ?
- (2) મધુબાને ઘરમાં એમના પતિ કેવી રીતે મદદ કરતા હશે ?

ખેતી, પશુપાલન અને જીવનનિર્વાહ :

નાનું ગામ પાંડરવાડા. અહીં સલમાન રહે. સલમાન પાસે પોતાનું ખેતર છે. સલમાન પાસે દસ એકર જમીન છે. આ જમીનમાં તે જાતે ખેતી કરે છે. જ્યાં જરૂર જળાય ત્યાં તે કોઈની મદદ મેળવી ખેતી કરે છે. આ મદદ માટે તે મજૂરીના પૈસા આપે છે. તે બિયારણ અને ખાતર બજારમાંથી વેપારી પાસેથી લાવે છે. વેપારી તેમને ઉધારમાં બિયારણ

અને ખાતર આપે છે. પાક ઉત્તરે એટલે એને વેચીને સલમાન વેપારીને પૈસા પરત આપે છે. બાકીના પૈસા ચૂકવતા તે ખેતરની આવકમાંથી સાત કે આઠ મહિના સુધી જીવન જીવી શકે છે. બાકીના સમયમાં જીવન જીવવા માટે તે પશુપાલન કરી આવક મેળવે છે. સલમાન જોડે એક ગાય અને બે બેંસ છે. તેમનું દૂધ સલમાનને જરૂરી નાણાં મેળવી આપે છે. સલમાન દૂધ સહકારી મંડળીમાં વેચે છે. તેમાંથી જે આવક થાય એમાંથી તે બાકીના ચાર મહિના જીવન જીવી શકે. કેટલીક વખત પાસેના શહેરની ઔદ્યોગિક વસાહતમાં સલમાન છૂટક કામ મેળવી જીવનનિર્વાહ માટે ખર્ચ ભેગું કરવા મજૂરી કરે છે.

• વિચારો અને કહો •

- સલમાનને ક્યારે મજૂરી કરવી પડતી હશે ?
- સલમાનની આવક ક્યા સમયે સૌથી વધારે હશે ?
- સલમાન પાસે ગાય કે બેંસ ન હોય તો તેને શું મુશ્કેલી પડે ?
- ઔદ્યોગિક વસાહતમાં સલમાનને કેવું કામ કરવું પડતું હશે ?

ગામનું શહેર સાથે જોડાણા :

નાનું ગામ રામનગર. અહીં એક વેપારી. એમનું નામ જગાભાઈ. તેમને નાની દુકાન. આ દુકાનમાં શાકભાજી મળે. કરિયાણું મળે અને સાથોસાથ જીવનજરૂરી કેટલીક વસ્તુઓ પણ મળે. સાબુ, મીઠું કે નાનીમોટી દવાઓ આ દુકાનમાં મળે. રામનગરમાં મોટે ભાગે સૌ ચોખાની ખેતી કરે. ગામલોકોને જગાભાઈની દુકાનમાં કોઈ વસ્તુ જોઈતી હોય તો તે ચોખા લઈને જાય. જગાભાઈ આ ચોખાને બદલે તેમને જોઈતી વસ્તુ આપે. ગામલોકો પાસેથી ખરીદેલા ચોખા ભેગા કરી શહેરની મોટી દુકાનમાં આપી આવે. ઓછા પૈસે ચોખા ખરીદી જગાભાઈ શહેરમાં થોડા વધારે પૈસામાં આ સામાન વેચીને નાણાં કમાય છે.

મધુબા જેવાં ખેતમજૂર અંગે આપણે જોયું. જમીનદાર જેવા મોટા જેડૂત ઉપરાંત સલમાન જેવા નાના જેડૂત અને સાથોસાથ જગાભાઈ જેવા નાના વેપારીઓ અંગે આપણે વિગત જોઈ. તેમની પાસે નાની દુકાન કે આવક માટે અન્ય રસ્તા છે. પશુપાલન અને છૂટક મજૂરી ઉપરાંત ઔદ્યોગિક વસાહતમાં છૂટક કામ કરી ગુજરાન ચલાવનાર અંગે પણ આપણે વિગતવાર જોયું.

અન્ય રીતે જીવનનિર્વાહ :

નાનું ગામ સંચારડા. દરિયાકિનારે આવેલું આ ગામ. અહીં રૂડીબહેન અને લખીમા રહે. તેમની પાસે ખેતી કરવા માટે જમીન નથી. ન તેઓ છૂટક મજૂરી કરે છે કે ન કોઈ જગ્યાએ કાયમી કામ કરી પૈસા કમાય છે. રૂડીબહેન અને લખીમા બંને માછલી પકડવાનું કામ કરે છે. માછીમાર ખાદ્યઉત્પાદક કહેવાય છે. માછલી એ દરિયાઈ જીવ છે. રૂડીબહેનને ઘરકામમાં તેમના પતિ સહયોગ કરે છે. લખીમા ઘરડા છે. તેમના પતિનું અવસાન થયું છે. રૂડીબહેન અને લખીમાની ભાગમાં એક નાની હોડી છે. તે દરિયાકિનારે જ મૂકી રાખે છે. તેમની જોડે ઘરમાં માછલી પકડવા માટે નાની જાળ અને એ માટેનાં કેટલાંક સાધનો છે. તેઓ માછલાં પકડવા દરિયામાં જાય છે. દરિયામાં માછલાં મેળવવા દૂર સુધી જવું પડે છે. વર્ષમાં આઠ મહિના સુધી તે માછલાં પકડીને જીવનનિર્વાહ કરે છે.

ચોમાસાના દિવસોમાં દરિયો ખેડવો એ જોખમકારક છે. આ કારણે રૂડીબહેન અને લખીમા ચોમાસાના દિવસો દરમિયાન માછલી પકડવા જતાં નથી. વરસાદ, વાવાજોડું કે આવી કુદરતી આપત્તિઓ સામે રૂડીબહેન અને લખીમા જેવાં માછીમારી કરનારાં લાચાર છે. જ્યારે આવી કુદરતી સ્થિતિ આવે ત્યારે તેમને મુશ્કેલીનો સામનો કરવો પડે છે. જ્યારે તે માછલી પકડી શકતા નથી ત્યારે તેમની જોડે આવકનું બીજું કોઈ સાધન રહેતું નથી. આવા સમયે કામ મેળવવા માટે ખૂબ મુશ્કેલી પડે છે. આ સમયે જીવનનિર્વાહ માટે તેમણે પૈસા ઉછીના લેવા પડે છે. ઉછીના પૈસા તેઓ ત્યારે જ પરત કરી શકે છે જ્યારે એ માછલી પકડીને વેચી શકે. તેમને માછલી પકડવામાં પણ મુશ્કેલીઓનો સામનો કરવો પડે છે. આજકાલ બધે જ પ્રદૂષણ વધતું જોવા મળે છે. દરિયામાં પ્રદૂષણ વધવાને લીધે માછલી પકડવા તેમણે દરિયામાં ખૂબ દૂર જવું પડે છે. પ્લાસ્ટિક અને ઉદ્યોગોનું પાણી નદી-ગાટર મારફતે દરિયામાં જાય છે. આ કારણે અહીં પ્રદૂષણ વધતું જાય છે. પ્રદૂષણને લીધે અહીં માછલીઓ પણ ઓછી થતી જાય છે. આ પરિસ્થિતિ પણ રૂડીબહેન અને લખીમાને ચિંતામાં મૂકે છે. દરિયામાં તોફાન આવે ત્યારે તે માછલી પકડવા જઈ શકતાં નથી. ત્સુનામી વખતે આવેલ દરિયાના તોફાનમાં તેમને આર્થિક નુકસાન થયું હતું. તે સમયે તેમની હોડીને પણ નુકસાન થયું હતું. આ વખતે તે લાંબાસમય સુધી માછલી પકડવા જઈ શક્યાં ન હતાં. સરકારે તેમને નવી હોડી લાવવા માટે આર્થિક સહાય કરી હતી.

આ જ રીતે ગામડાંના કેટલાય લોકો દૂધ, શાકભાજી કે અન્ય સામગ્રી ગામડામાંથી પાસેના શહેરમાં જઈ તેનું વેચાણ કરી જીવનનિર્વાહ કરે છે.

• વિચારો અને કહો •

- આપણી આસપાસ લોકો કેવી રીતે કમાય છે ?
- માછીમારને રોજ કેટલા કલાક કામ કરવું પડતું હશે ?
- દરિયાને ચોખ્યો રાખવા માટે તમે શું કરી શકો એમ છો ?
- માછલીની જેમ અન્ય શું વેચીને નાણાં કમાઈ શકાય ?
- કેવી કુદરતી આફત વખતે માછલી પકડવા જઈ શકતું નથી હોતું ? શા માટે ?

યાદ કરો, પૂછો અને લખો :

ક્રમ	વ્યવસાય	વ્યવસાયકારનું નામ	વ્યવસાયની વિગત
1.			
2.			
3.			
4.			

શહેરનું જીવન

આપણે અત્યારે ગ્રામીણ જીવન અને જીવનનિર્વાહની વાત કરી. આ જ રીતે શહેરમાં પણ વ્યવસાય અને રોજગારી માટે જાણકારી મેળવવી જરૂરી છે. શહેરમાં રોજગારી મેળવવી ખૂબ જ કપરું કામ છે. શહેરમાં વસતા લોકો અને તેમની રોજગારી અંગે વિગતો જોઈશું.

17.3 શહેરનું જીવન

આપણી આસપાસ અનેક લોકો હોય છે. દરેક કોઈ ને કોઈ કામ સાથે જોડાયેલ હોય છે. શહેરમાં વિવિધ પ્રકારના વ્યવસાય જોવા મળે છે. આ વ્યવસાય ઉપર અનેક લોકો નિર્ભર હોય છે. કોઈને દુકાન હોય તો કોઈને દુકાનમાં નોકરી. કોઈ ઓફિસમાં જાય. કોઈ રોડ ઉપર બેસીને ધંધો કરે. કેટલાક લોકો તો હરતાં ફરતાં કામ કરે. કોઈ શાળામાં કે કોલેજમાં ભણાવવા જાય તો કોઈ નાનીમોટી મજૂરી કે કૌશલ્ય આધારે કામ મેળવી રોજગારી દ્વારા જીવનનિર્વાહ કરે છે.

• વિચારો અને કહો •

- ચિત્રમાં કયા-કયા વ્યવસાય જોઈ શકાય છે.
- ચિત્રમાં ન હોય તેવા અન્ય વ્યવસાય કયા છે ?
- કયા કૌશલ્યને આધારે રોજગારી મળે છે ?
- તમે ક્યો વ્યવસાય કરી રોજગાર મેળવવા વિચારો છો ?

રેખાની વાત :

રેખાનું ગામ નાનું. બાજુના શહેરમાં અનાં માસી રહે. રેખા માસીના ઘરે આવી હતી. તેણે જોયું તો અહીં કેટલાય લોકો રોડ ઉપરથી જ રોજગારી મેળવે છે. કોઈ શાકભાજની નાની દુકાન ચલાવે છે. એક માજી લારી ઉપર શાકભાજ વેચે છે. ફૂલની દુકાન હોય કે સાઈકલના પંક્યરની અને કોઈ મરામતની દુકાન ચલાવે છે. રોડના ઉપર એક ખૂણામાં બૂટપોલિશની દુકાન બનાવી એક ભાઈ રોજગાર મેળવે છે. સોડા-શરબતની દુકાન કે કરિયાણાની દુકાન પણ અહીં જાડો રોડ ઉપર છે. રોડ ઉપર ઊભા હોઈએ અને થોડી જ વારમાં ગાડીનો કાચ સાફ કરી પૈસા લેગા કરનાર પણ રેખાએ જોયા. એક ભાઈ સાઈકલ ઉપર સફાઈનાં સાધનો વેચે છે, બીજો ભાઈ રસ્તા ઉપર પીવાના પાણીનો ધંધો કરે છે. તેજ રસ્તા ઉપર ફેરીયો, રમકડાં વેચે છે. રેખાએ એક હેરકટિંગ સલૂન જોયું અને કહ્યું ‘આ બધુ મારા ગામમાં

17.4 સ્વરોજગાર મેળવતા કારીગરો

ત્રાણ કે ચાર દુકાનોમાં હોય છે. રેખાના ગામમાં જે બધું દુકાનમાં મળે છે એવી કેટલીક વસ્તુ ઓણે અહીં પાથરણામાં વેચાતી જોઈ. રોડ ઉપરની દુકાન કે રોડની આસપાસ કામ કરનારને કારણે અનેક વખત સમસ્યા જોવા મળે. ક્યારેક ટ્રાફિક-સમસ્યા વધી જાય છે. નાનામોટા અક્સમાત થાય છે. આવું રોડ ઉપર કે રોડની આસપાસ કેટલાક લોકો વ્યવસાય કરી રોજગારી મેળવે છે. શહેરમાં એક વ્યક્તિ એક કરતાં વધારે વ્યવસાય કે કૌશલ્ય આધારે વિવિધ પ્રકારના કામ સાથે જોડાયેલ હોઈ શકે. રેખાઓ જોયું કે ટાયર પંક્ચરની દુકાનમાં કામ કરતો હતો એ જ છોકરો રાતે ભજનમાં ઢોલક વગાડતો હતો.

જાણવા જેવું

- એક અંદાજ મુજબ શહેરમાં રોજગારી મેળવતા કુલ વ્યક્તિ પૈકી 12 % લોકો શહેરમાં રસ્તા ઉપરથી રોજગારી મેળવે છે. કેટલાક શહેરમાં પાથરણા બજાર કે લારીગલ્લા બજાર માટે ખાસ વ્યવસ્થા કરવામાં આવે છે. જેથી કરીને ટ્રાફિકની સમસ્યા નિવારી શકાય છે.

કરશનભાઈનું કામ

બનાસકાંઠા જિલ્લાના વાવ તાલુકામાં માવસરી ગામ. એક બાજુ રાજસ્થાન અને એક બાજુ પાકિસ્તાનની સરહદ ધરાવતું આ ગામ. ગામમાં કરશનભાઈ રહે. તે ગામમાં સુથારીકામ કરતા હતા. કરશનભાઈ પાંચ વર્ષથી બાજુના નગર થરાદમાં રહે છે. કરશનભાઈ શહેરમાં રિક્ષા ચલાવવાનું કામ કરે છે. તેમની રિક્ષામાં શાળાનાં બાળકોને શાળા સુધી પહોંચાડે છે. આજે કરશનભાઈ પાસે બે રિક્ષા છે. આજે કરશનભાઈ શહેરમાં રિક્ષા ચલાવી રોજગારી મેળવે છે.

વિચારો અને કહો

- કરશનભાઈ શહેરમાં કેમ આવ્યા હશે ?
- શહેરમાં પરિવારને કઈ અગવડ પડતી હશે ?
- તમે બીજા કોઈ શહેર કે ગામમાં જાવ તો રોજગારી મેળવવા શું કરો ?
- ગામદેથી શહેરમાં આવેલ કોઈ એક વ્યવસાયકાર અંગે ચર્ચા કરો.

સામૂહિક શહેરી જીવનનિર્વાહ :

નિલમના મામા એક ફેક્ટરીમાં કામ કરે છે. ફેક્ટરી મોટા સંકુલમાં છે. અહીં પ્રવેશતાં જ વિવિધ વિભાગ જોવા મળ્યા. અહીં શર્ટ અને પેન્ટ બનાવવાની ફેક્ટરી છે. અહીં કાપડનો વિભાગ અને ટેક્નિકલ વિભાગ વધારે સક્રિય જોવા મળ્યો. ઉપરના માળમાં પચાસ કરતાં વધારે મશીન હતાં. ઓછી મહેનતે વધારે કામ અને સિલાઈ થઈ શકે એવા સિલાઈ માટેનાં મશીન હતાં. સિલાઈ કરવા અને બટન લગાવવા માટે ખાસ પ્રકારનાં મશીન હતાં. આ કારણે ઓછી મહેનતે વધુ કામ થતું હતું. નિલમના મામા અહીં મેનેજર તરીકે કામ કરતા હતા. તેમણે નિલમને કપડું આવે ત્યાંથી શર્ટ કે પેન્ટ તૈયાર થઈને પેક્ઝિંગ થાય ત્યાં સુધીની કામગીરી જોવાની તક આપી. તે ફેક્ટરી જોઈને આવી. અહીં તેના મામા વેપારીઓ સાથે વાત કરતા હતા. સામેના વેપારીને કામ જરૂરી જોઈતું હતું. એમણે એક હજાર શર્ટ જોઈતા હતા. તેઓ કહેતા હતા કે, ઓવરટાઈમ કરાવી આ ઓર્ડર પૂરો કરાવી આપો. નિલમના મામાએ તેમને ઓવરટાઈમ અને તેમાં થતાં વધારાના બર્ચ અંગે વાત કરી.

17.5 કપડાં સીવવાની ફેકટરી

જાણવા જેવું

- ચોવીસ કલાક કામ કરતાં એકમમાં ત્રણ પાળીમાં કામ થાય છે. એક જ જગ્યામાં 24 કલાક દરમિયાન 3 વ્યક્તિ કામ કરે છે. આઠ કલાક કરતાં વધારે કામ કરવાનું થાય, તો દરેક કલાકના કામ માટે વધારાનાં નાણાં ચૂકવવામાં આવે છે.

છૂટક જીવનનિર્વાહ :

જ્યસિંહ રાજસ્થાનથી નવસારી આવ્યા છે. અહીં તે ચોકલેટ બનાવવાનું કામ કરે છે. અનેક પ્રકારની ચોકલેટ બનાવે છે. તેઓ આ માલ બનાવી બજારના વેપારી સુધી પહોંચાડવાનું કામ કરે છે. આ માટે કાચી સામગ્રી એકીઠી કરવાથી લઈ ચોકલેટનું ઉત્પાદન કરવાનું અને તેનું વેચાણ કરવાના કામ ઉપર તેઓ સીધી દેખરેખ રાખે છે. સેલ્સમેન અને વેપારી સુધી માલ પહોંચે તો જ વેચાણ સરળ બને. આ માટે તેમને વેપારીઓ સાથે ખાસ સંપર્ક રાખવા પડે છે. જ્યસિંહની ચોકલેટને કારણે આજે 100 કરતાં વધુ લોકો સીધી કે આડકતરી રીતે રોજગારી મેળવે છે. આપણી આસપાસ અનેક વ્યવસાયકાર જોવા મળે છે. આધુનિક સમયમાં કૌશલ્યને આધારે કામ મળી જ રહે છે. રોજગારી મેળવવા માટે કૌશલ્ય ખૂબ જ મહત્વ ધરાવે છે.

• યાદ કરો અને લખો •

- આપણી આસપાસ અનેક લોકો વિવિધ કામ સાથે જોડાયેલ છે. આ કામને આધારે તેઓ રોજગારી મેળવે છે. અહીં એક ઉદાહરણ આપેલ છે. જ્યસિંહ ચોકલેટ બનાવવાનું કારખાનું ચલાવે છે. આ માટે એને સહયોગની જરૂર પડશે. તમે પણ આ માટે વિવિધ રીતે રોજગારી મેળવનાર અંગે અને તેમની સાથે જોડાયેલ અન્ય વિગતો તૈયાર કરો.

ક્રમ	રોજગારીનું માધ્યમ	ક્યાંથી આવે છે	કઈ રીતે પહોંચે છે	કોણ ઉપયોગ કરે છે	વિશેષ નોંધ
1.	પેપરનો ફેરિયો	શહેરના પ્રેસમાંથી	વાહન દ્વારા આવે છે.	અનેક માણસો ઉપયોગ કરે છે.	અનેક માહિતી આપણને મળી શકે છે.
2.	શાકભાજી વેચનાર	ખેતરમાંથી			તંદુરસ્તી માટે સારું

સ્વાધ્યાય

1. ખાલી જગ્યા પૂરો :

- (1) ગામડામાં મોટે ભાગે સૌ કામ સાથે જોડાયેલ હોય છે.
(2) ઔદ્યોગિક રોજગારી માં વધુ મળી રહે છે.

2. નીચેના આપેલ પ્રશ્નોના વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી ઉત્તર આપો :

- (1) ગામડામાં લોકો નીચે પૈકી ક્યાં કામ વધારે કરતાં જોવા મળે છે ?
(A) સરકારી નોકરી (B) ખેતી (C) ઉદ્યોગ (D) બધું જ સાચું
(2) શહેરમાં રોજગારી મેળવવા માટે લોકો ક્યાંથી આવે છે ?
(A) પાસેના ગામથી (B) અન્ય રાજ્યથી (C) અન્ય શહેરથી (D) બધું જ સાચું

3. એક-બે વાક્યોમાં ઉત્તર આપો :

- (1) ખેતી કે ખેતમજૂરી કરતાં લોકો મોટે ભાગે ક્યાં જોવા મળે છે ?
(2) રોડ ઉપર કયા કયા રોજગાર કરતાં વ્યક્તિ જોવા મળે છે ?
(3) કેવી વ્યક્તિને રોજગારી મેળવવામાં સરળતા રહે છે ?

4. ટૂંક નોંધ લખો :

- (1) ગ્રામીણ જીવનનિર્વાહ (2) શહેરી જીવનનિર્વાહ
(3) શહેરમાં છૂટક રોજગારી (4) પશુપાલન અને ખેતમજૂરી

5. જોડકાં જોડો :

અ

- (1) ખેતમજૂરી
(2) કૌશલ્ય આધારે કામ
(3) ઔદ્યોગિક રોજગારી

બ

- (a) કાયમી કામ મળી રહે છે.
(b) એક કરતાં વધુ રીતે કમાઈ શકાય છે.
(c) બારેમાસ કામ ન પણ મળે.

